

PREDATORY JOURNALS AND MISLEADING METRICS – DON'T LET THEM DECEIVE YOU!**PREDÁTOR FOLYÓIRATOK ÉS FÉLREVEZETŐ MÉRŐSZÁMOK – NE HAGYD, HOGY BECSAPJANAK!**BEREK László¹**Abstract**

The predatory phenomenon that poses the greatest threat to the security of online scientific communication has emerged primarily due to the proliferation of open-access publishing, along with associated article processing charges, driven by the development of information technology and the internet. Predatory journals bypass professional evaluation, plagiarism checks, and quality assessments of publications, with their sole objective being to publish as many articles as possible to maximize profit. Over the past decade, a portion of predatory journals, perfecting their arsenal of deceptive tactics, has become increasingly difficult to distinguish not only for young researchers but also for experienced ones from reputable journals. Examining the scholarly literature of the last 10 years reveals that predatory journals and publishers present an increasingly serious threat to online scientific communication. What are the consequences of publishing in predatory journals, and how can predatory journals be identified?

Keywords

predatory publishers, predatory journals, scientometrics, career of researchers, university rankings, science ethics, bogus metrics

Absztrakt

Az online tudományos kommunikáció biztonságát leginkább veszélyeztető predátor jelenség az open access publikálás - valamint a kapcsolódó cikkeldíjak - elterjedésével, illetve az informatika és az internet fejlődésének hatására jelent meg. A predátor folyóiratok mellőzik a szakmai bírálatot, a plágiumellenőrzést és a publikációk minőségi vizsgálatát, az egyetlen céljuk, hogy minél több cikket jelentessenek meg, így minél nagyobb profitra tegyenek szert. Az elmúlt egy évtized során a predátor folyóiratok egy része - tökéletesítve a megtévesztés eszköztárát - nem csak a fiatal, de a tapasztalt kutatók számára is nehezen különböztethető meg a hiteles folyóiratoktól. Az elmúlt 10 év szakirodalmát vizsgálva megállapítható, hogy a predátor folyóiratok és kiadók egyre komolyabb veszélyt jelentenek az online tudományos kommunikációra. Milyen következményei lehetnek a predátor folyóiratban történő publikálásnak és milyen módon ismerhetők fel a predátor folyóiratok?

Kulcsszavak

predátor kiadók, predátor folyóiratok, tudománymetria, kutatói életpálya, egyetemi világranglista, tudományetika, hamis metrika

¹ berek.laszlo@uni-obuda.hu | ORCID: 0000-0002-4126-1528 | könyvtárigazgató, Óbudai Egyetem | Library director
Óbuda University

BEVEZETÉS

A tudományos kommunikáció az évszázadok során nagyon sokat változott és természetesen – mint az élet bármelyik területén – a változás üteme folyamatosan gyorsult. Ha csak az utolsó bő két évtizedet vesszük alapul, a tudományos kommunikáció olyan egyértelműen jutott az online térbe, hogy mára túlnyomó részt itt van jelen. Ez a folyamat érthető is, mivel a tudományos kommunikáció elsődleges „szükségleteit”, ezek a felületek, ez a publikálási forma elégíti ki leginkább. Ebből a szempontból is a legfontosabb kulcsszó a gyorsaság.

A tudományos kutatómunka is felgyorsult, a publikálás folyamatában a kézirat benyújtásáig tartó út így jelentősen lerövidült. A különböző tudományos, szakirodalmi adatbázisok, akár automatikus témafigyeléssel szolgálják ki a kutatókat, kutatóhelyeket. A szakirodalom szűrése, feldolgozása, kategorizálása, sőt a kéziratba történő hivatkozás szintű felhasználása is megoldható a reference manager – hivatkozáskezelő – szoftverek segítségével. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a publikálás ezen munkafolyamataira felhasznált idő az elmúlt 10 évben sokszorososan csökkent.

PUBLIKÁCIÓS KÉNYSZER

A publikációs kényszer (Publish or Perish) a tudományos kommunikáció minden résztvevőjénél megtalálható tényező. A doktorandusz hallgató a kutatási beszámoló alkalmával a megjelent publikációk után kapja a kreditpontokat, a kutatói és egyetemi oktatói előmenetel minden egyes lépcsőfokán megtalálhatók a publikációs és hivatkozási elvárások. Az intézmény szintjén (akár kutatóhely, akár felsőoktatási intézmény) ugyanúgy jelen vannak a publikációs, mennyiségi – és persze minőségi – elvárások a különböző teljesítményértékelő indikátoroknak vagy az egyes nemzetközi rangsorok elvárásainak megfelelően. Ezek az intézményi publikációs célok természetesen tovább rakódnak az ott dolgozó kutatók, oktatók vállára. Ha konkrét ösztöndíjak, támogatások szempontjából vizsgáljuk a kérdést, ugyanúgy fennáll a „kényszer-publikálás” jelensége.

Két pontos definíció a jelenségre a szakirodalomból:

*„A "Publish or perish" kifejezés az akadémiai intézményeken belüli hozzáállásra vagy gyakorlatra utal, amely szerint a kutatókra publikációs nyomás nehezedik annak érdekében, hogy megtarthassák pozíciójukat, vagy hogy sikeresnek tartsák őket.”*²[1]

*„A Publish or perish (POP) kifejezés a kutatókra gyakorolt nyomást írja le, hogy publikáljanak gyorsan és folyamatosan, mert ez a munkahely elvárása, az előléptetés, de még a munkahely megtartásának is a feltétele.”*³[2]

A "publish or perish" nyomás és az online tudományos kommunikáció felgyorsulása magával hozta a predator kiadók és folyóiratok megjelenését. A jelenség természetesen sok összetevőből áll össze, de ez a két tényező a legfontosabb. Világunk felgyorsult, bármely területet is vesszük górcső alá.

---

² „Publish or perish” used to refer to an attitude or practice existing within academic institutions, whereby researchers are under pressure to publish material in order to retain their positions or to be deemed successful.” [1]

³ „Publish or perish (POP) is a phrase that describes the pressure put on academics to publish in scholarly journals rapidly and continually as a condition for employment (finding a job), promotion, and even maintaining one’s job.” [2]

A tudományos kommunikáció egyik alapja, hogy a nem dokumentált és nem közölt kutatómunka azt jelenti, hogy egyszerűen meg sem történt. Tehát bármilyen kutatás közlése, publikálása alapkövetelmény. Itt természetesen nem elsősorban a láthatóságon van a hangsúly, hanem a tudományos közeg, a szűkebben vett szakma bírálata. A folyóiratok esetében ezért is fontos a minőségi és dokumentált lektorálási folyamat. A minősített folyóiratok esetében ez alap elvárás, nem csak a legmagasabb tudományos szinteken (pl. Web of Science, Scopus indexált folyóiratok esetében) de a Magyar Tudományos Művek Tárában is.

A legfontosabb kutatási eredmények minél gyorsabb publikálása mindig is fontos volt, az elmúlt években a technológia fejlődése ezt az igényt egyre inkább kiszolgálja. Lényeges kérdés vetődik fel ezen a ponton, hogy a publikálás gyorsasága meddig fokozható úgy, hogy az ne menjen az érdemi, minőségi bírálat rovására? Esetleg már túl is léptük ezt a határt? A publikált kutatási eredmények fontos indikátorok a kutatói előmenetel, kutatói támogatások, egyéb ösztöndíjak szempontjából.

A szerzők, kutatók és természetesen az egyetemek/kutatóhelyek azt szeretnék, hogy...

- a kutatási eredmények minél gyorsabban eljussanak a közönséghez;
- a kutatási eredmények minél gyorsabban megjelenjenek – kapcsolódva a kutatói/oktatói előmeneteli folyamatokhoz;
- az eredmények minél korábban hivatkozhatók legyenek;
- minél jobb minőségű, tudományos hivatkozások jelenjenek meg;
- a szerzői / intézményi hivatkozások minél egyszerűbben naplózhatók legyenek.

A nagy online tudományometriai adatbázisok a hivatkozások, publikációk és különböző tudományometriai mérőszámok aktuális állását prezentálják. A szerzőknek és az intézményeknek – és természetesen a különböző egyetemi és kutatói ranking szolgáltatóknak is - valamint az országok részére is gyors, könnyen elérhető és automatizálható adatforrást jelentenek a tudományos világban. A nagyobb cégek ezen adatbázisokon alapuló tudományometriai és kutatás-elemző platformokat alakítottak ki az elmúlt években, amelyekkel lehetőség van a kutatók, intézmények régiók és országok tudományos kutatási teljesítményének vizualizálására, speciális teljesítményértékelések összeállítására, kutatási trendek beazonosítására és intézmények/kutatók összehasonlítására. (SciVal, InCites) Mindezekhez jönnek még a különböző folyóirat rangsorok és minősítő források. A legismertebbek ezek közül a Scopus adatbázis adatait használó Scimago Journal Rank, illetve a Clarivate aktuális IF értékeket is tartalmazó Journal Citation Reports adatbázisa és a Master Journal List felülete.

A predátor folyóiratok és kiadók kapcsán természetesen az open access filozófia elterjedése is fontos tényező. A gombamód szaporodó online folyóiratok sokaságából egy kezdő, de néha még a tapasztaltabb kutatók számára is kihívást jelenthet egyértelműen megállapítani egy-egy folyóirat értékét. A predátor kiadók és folyóiratok megjelenésével és folyamatos fejlődésével ez a kihívás egy újabb szintre lépett.

A PREDÁTOR FOLYÓIRATOK JELLEMZŐI

Több, korábbi publikációmban foglalkoztam a predátor folyóiratok legfontosabb jellemzőivel, felismerhetőségükkel és osztályozásukkal is. Ezekre a folyóiratokra együttesen jellemző a megtévesztés és a félretájékoztató is. A következőkben sorra veszem azokat a gyanús jeleket, amelyek esetén jogosan merülhet fel kétség a folyóirattal kapcsolatban.

Szakmai bíráló / lektorálás hiánya

Gyanús jel, ha a folyóirat honlapján nem található információ a lektorálás folyamatára. Ebben az esetben – kifejezetten a predátor folyóiratok esetében – jogosan merülhet fel, hogy az összes beküldött kéziratot elfogadják a folyóiratban.

Indexelés

Az egyik leginkább feltűnő jel, ami alapján azonosíthatók a predátor folyóiratok. A folyóiratok honlapjukon feltűntetik azokat a tudományos adatbázisokat és regisztereket, amik indexelik a tartalmukat, a leközölt, befogadott folyóiratcikkeket. Ez az egyik fontos szempont, ami alapján a szerző kiválasztja a folyóiratot kézírata megjelentetésére. A korábban már említett publikációs kényszer és az előmenetel elvárásai ezen a ponton érvényesülnek leginkább. *(Ha például az egyetemi docensi elvárások között szerepel, hogy legyen a pályázónak legalább 5 Web of Science által indexelt publikációja, akkor egy ennek a követelménynek megfelelő folyóiratot keres a kéziratának.)*

A predátor folyóiratok sokszor olyan adatbázisokat is megjelentethetnek honlapjukon, amelyek valójában nem indexelik a tartalmukat. Ezeket érdemes ellenőrizni a konkrét adatbázisok felületén, amennyiben gyanús a kiadvány. Érdemes ellenőrizni például az adatbázist, ha a folyóirat honlapján annak logója nem linkelt, nem vezet egy kattintással az adatbázis megfelelő felületére.

Bírálat, lektorálás időtartama

A tudományos folyóiratok hagyományosan nagy gondot fordítanak a leközölt cikkek minőségi, tudományos szintű ellenőrzésére. A magas IF értékkel rendelkező, rangos tudományos folyóiratok esetében ez akár 6-8 hónap is lehet. A korábban leírt publikációs kényszer és a tudományos kommunikáció gyorsulása miatt természetesen kecsesgőz lehet, ha egy folyóirat gyors bírálatot hirdet magának. A predátor folyóiratok esetében ez az idő jelentősen lecsökken, akár egy hétre. Ebben az esetben nem is kérdés, hogy minőségi bírálatról nem beszélhetünk, ha a folyóirat 7 napos bírálatot ígér. Ezek a folyóiratok sokszor még a publikációs díj mellett felkínálnak un. „Fast track” szolgáltatást. Egy újabb összeg fejében még gyorsabb bírálatot ígérnek, akár „2-5” nap alatt bírálják el a cikket.

Székhely

A szerkesztőség irodája vagy székhelye nyilvános adat a folyóirat honlapján. Amennyiben ez nincs feltüntetve, az már gyanúra ad okot. Sok esetben a folyóirat honlapján megtalálható ez az adat, ami legtöbbször az Egyesült Államokban működő irodára utal. Ha a gyanú fennáll, akkor mindenképp megér egy ellenőrzést, hogy a google térképen mit mutat ez a cím. Sokszor belefuthatunk egy-egy meghökkentő eredménybe: autópálya lehajtó vagy raktártelep.

Hamis tudományos metrikák

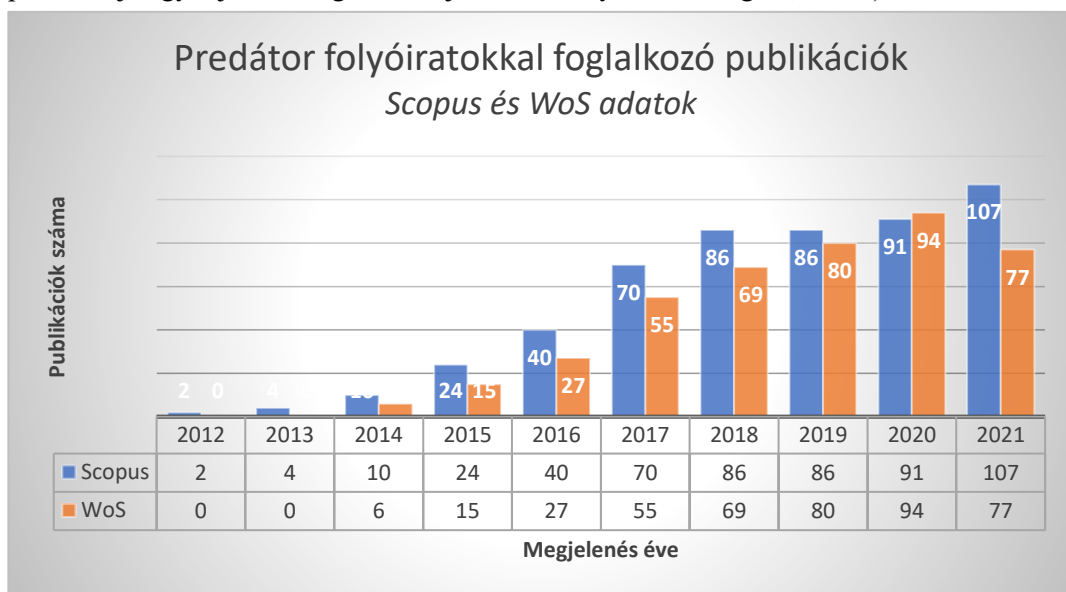
A folyóirat félrevezető, hamis "impakt faktor" vagy egyéb tudománymetriai értéket tüntet fel magáról. Ha egy folyóirat honlapján Impact Factor értéket látunk, akkor mindenképp ellenőrizzük a Clarivate Journal Citation Reports adatbázisában. Ha nem szerepel az adatbázisban a folyóirat, akkor már nincs is több kérdés. (Az Impact Factor egyébként levédett márkanéve a Clarivate cégnek.) Viszont a predátor jelenség egyik fontos területe a

hamis metrikák létrejötte. Sok olyan „tudományos mérőszám” található ezeken a honlapokon, amelyek kísértetiesen hasonlítanak a hiteles tudományos metrikákhoz. (Universal Impact Factor, CiteFactor, Cosmos IF, General Impact Factor...)

Ezen jellemzők alapján jól látszik, hogy a predátor folyóiratok felismeréséhez a kutatóknak tisztában kell lenniük a jelenleg elérhető, hivatalos tudományos rangsorokkal, a hiteles tudományometriai mérőszámokkal, illetve a tudományos adatbázisokat is ismerniük kell. A predátor folyóiratok ezeket a rangsorokat és a tudományometriai értékeket is meghamisítják. [3]

A PREDÁTOR JELENSÉG VIZSGÁLATA

Több szempontból is vizsgálják a predátor folyóiratok működését a különböző szakterületen dolgozó kutatók. A téma aktualitását mutatja, hogy az elmúlt 10 évben a predátor kiadók és folyóiratok problémájával kapcsolatban évről-évre egyre több publikáció jelent meg. Ezt egy korábbi kutatásom során be is mutattam. A vizsgálat a Scopus és a Web of Science adatbázisok információin alapult, ahol a 2012 és 2021 között megjelent, kapcsolódó publikációk vizsgálata történt meg. Az eredmény egyértelmű, a predátor folyóiratok problémája egyre jobban foglalkoztatja a tudományos közösséget (1. ábra). [4]

1. Ábra. Predátor folyóiratokkal foglalkozó publikációk. (2012-2021 / Scopus és WoS) Saját szerkesztés.

Mind a két adatbázisban lekérdezhető a felhasznált adathalmaz, bármikor reprodukálható a keresés a következő CCL keresőkifejezésekkel:

Scopus

(TITLE-ABS-KEY ("predatory journal*") OR TITLE-ABS-KEY ("pseudo journal*") OR TITLE-ABS-KEY ("fraud journal*") OR TITLE-ABS-KEY ("hijacked journal*") OR TITLE-ABS-KEY ("predatory publis*")) AND PUBYEAR > 2012 AND PUBYEAR < 2022.

Web of Science

((TI=("predatory journal*" OR "pseudo journal*" OR "fraud journal*" OR "hijacked journal*" OR "predatory publis*")) OR AB(("predatory journal*" OR "pseudo journal*" OR "fraud journal*" OR "hijacked journal*" OR "predatory publis*")) OR AK(("predatory journal*" OR "pseudo journal*" OR "fraud journal*" OR "hijacked journal*" OR "predatory publis*")) OR KP(("predatory journal*" OR "pseudo journal*" OR "fraud journal*" OR "hijacked journal*" OR "predatory publis*"))).

A találati lista további elemzése megmutatta azt is, hogy mely szakterületeken van leginkább jelen az online tudományos kommunikációban a predátor jelenség. A megjelent publikációk kapcsán vizsgáltam, hogy a publikációk milyen folyóiratokban jelentek meg szakterület szempontjából. Ez alapján mind a Scopus, mind a Web of Science eredmények esetében kirajzolódott azok a tudományterületek, amelyeken a legnagyobb problémát okozzák a kétes folyóiratok. Látható, hogy mind a két adatbázis esetében 30% körüli azon publikációk száma, amelyek a probléma egészével foglalkoznak (Social sciences és Information sciences), a többi publikáció valamely szakterületi folyóiratban jelent meg (1. táblázat). [5]

Subject Area Scopus	Pub. (%)	WoS Categories Web of Sciences	Pub. (%)
Social Sciences	30,4%	Information Science Library Science	32,1%
Medicine	25,1%	Medicine General Internal	13,0%
Computer Science	9,8%	Computer Science Interdisciplinary Applications	6,6%
Nursing	5,0%	Nursing	5,4%
Business, Management and Accounting	4,9%	Multidisciplinary Sciences	4,7%
Engineering	4,7%	Education Educational Research	4,0%
Biochemistry, Genetics and Molecular Biology	3,7%	Ethics	3,5%
Arts and Humanities	3,3%	Communication	3,3%
Agricultural and Biological Sciences	1,6%	Computer Science Information Systems	2,8%
Multidisciplinary	1,7%	History Philosophy Of Science	2,8%

1. Táblázat: Predátor folyóiratokkal foglalkozó publikációk aránya tudományterület szerint. Saját szerkesztés.

Az általánosan, a probléma feltérképezésével és esetleges megoldásával foglalkozó kutatásokban felmerül a kérdés, hogy kik és miért publikálnak a predátor folyóiratokban. [6] Kijelenthető, hogy természetesen nem csak a tapasztalatlan, átvert kutatók jelentetik meg kézírataikat ilyen folyóiratokban. A publikációs nyomás és az elvárásoknak való megfelelési kényszer rávihet kutatókat, hogy éljenek a predátor kiadók adta „lehetőségekkel”. [7] A probléma, hogy amint kiderül egy predátor folyóiratról a valódi minősége, tudományos értéke, ez megbélyegzi az ott publikáló vagy a szerkesztőbizottságba „beválogatott” kutatót is.

Az elmúlt 10 évben több kutatás próbálkozott a predátor jelenség körülírásával, meghatározásával, fogalmi definíciójával. [8] Jól mutatja a terület érzékenységet, hogy 10 évet kellett várni egy elfogadott definícióra: „A predátor folyóiratok és kiadók olyan szereplők, amelyek az önérdeket helyezik előtérbe a tudományosság rovására, és jellemző

rájuk a hamis vagy félrevezető tájékoztatás, a legjobb szerkesztési és publikálási gyakorlatoktól való eltérés, az átláthatóság hiánya és/vagy az agresszív és válogatás nélküli beszerzési gyakorlatok alkalmazása.”⁴ [9]

A szakterületi folyóiratokban megjelent publikációkat vizsgálva meghatározhatók azok a területek, amelyeken a legnagyobb problémát okozzák a predátor kiadók. Ezeken a területeken jelent meg a legtöbb olyan publikáció, amely a predátor folyóiratok felismerhetőségével, veszélyeivel és az ilyen folyóiratokban történő publikálás következményeivel foglalkozik. Kimagasló százalékban szerepelnek az ilyen publikációk az orvostudományi és a kapcsolódó szakterületi folyóiratokban. [10-12]

PREDÁTOR FOLYÓIRATOK HATÁSA A TUDOMÁNYOS KOMMUNIKÁCIÓ SZEREPLŐIRE

A predátor kiadók email-ek küldésével és erőszakos marketingstratégiát alkalmazva kecsegtetnek a gyors megjelenés lehetőségével. A predátor folyóiratokban megjelent publikációk száma évről-évre nő. Ilyen mennyiségű megjelent cikkre nem lehet magyarázat az, hogy a kutatókat megtévesztették, tapasztalatlanok voltak és nem voltak jártasok az online publikálás világában. Más okok is szerepet játszanak abban, hogy a kutatók, oktatók ilyen kiadványokban publikálnak.

Az online tudományos kommunikáció predátor jelensége több szinten veszélyezteti a tudományos közösség résztvevőit. Érdeemes megvizsgálni a résztvevőket, illetve veszélyeztetettségüket.

Milyen résztvevők lehetnek?

- Szerző, kutató, oktató
- Egyetemi kar, szervezeti egység, intézet, tanszék
- Egyetem, kutatóhely, tudományos intézmény
- Ország, nemzet, társadalom

Szerző, kutató, oktató

Első megközelítésben leginkább a kommunikációban résztvevők legkisebb elemét, a kutatói motivációt kell feltérképezni. Fel kell tenni a kérdést: miért publikál valaki predátor folyóiratban?

- A tudományos előmenetellel járó, elvárt követelmények teljesítése
- Tudományos kutatói díjak, teljesítmény díjak megszerzése
- A munkahely elvesztésétől való félelem / Publish or Perish nyomás
- Kutatói/oktatói rangsorok
- Tájékozatlanság a tudományos publikálás világában

A kutató, oktató oldaláról a predátor kiadványokban történő publikálás komoly következményekkel járhat. Ha a kutató nincs tudatában annak, hogy a kéziratát egy predátor folyóiratnál jelentette meg és a korábbiakban valamilyen szintű elvárásoknak megfelelt az

---

⁴ „Predatory journals and publishers are entities that prioritize self-interest at the expense of scholarship and are characterized by false or misleading information, deviation from best editorial and publication practices, a lack of transparency, and/or the use of aggressive and indiscriminate solicitation practices.” [9]

a publikációja, akkor azt gondolhatja, hogy más területeken is „beválthatók” ezek a publikációk. Ha a tudományos karrier során a kutató eljut egy olyan lépcsőfokhoz vagy egy olyan nemzetközi pályázat kapcsán adja be jelentkezését, ahol komolyabban vizsgálják a feltételeket, akkor kiderülhet, hogy valójában nem felel meg. Sőt, azáltal, hogy ilyen kiadványokban publikált korábban, akár megbélyegezhetik az adott kutatót a tudományos életben. A kézirat visszavonására pedig szinte esélytelen.

Sokszor felmerülő kérdés a kutatók felől, hogy milyen módon vonható vissza a cikk, illetve publikációs etikai szabályszegést követnek-e el, ha benyújtják ugyanazt a kéziratot más folyóirathoz? Ha egy cikket egyszer már benyújtott a szerző predátor folyóirathoz, akkor alig van remény arra, hogy sikeresen visszavonja a cikkét. Az ilyen kéréseket a folyóiratok vagy figyelmen kívül hagyják, vagy nem tesznek eleget neki. Miután a predátor folyóirat közzétette a cikket, ami gyakran értesítés nélkül történik, a kutatók azt kockáztatják, hogy a kettős publikációra vonatkozó publikációs etikai szabályokba ütköznek, ha a cikket egy másik folyóirathoz nyújtják be, függetlenül attól, hogy a szerzői jogokat átadták-e vagy sem.

Még rosszabb a helyzet, ha egy ilyen folyóirat a kutatót szerkesztőbizottsági tagnak kéri fel. Sokszor ez hasonló módon történik, mint ahogy a kéziratok esetében küldött kéretlen levelekben is. A kutatóhoz érkezik egy levél, amiben méltatják az eddigi tudományos teljesítményét és leírják, hogy mennyire nagy megtiszteltetés lenne a folyóirat számára, ha a szerkesztőbizottságban tudnák őt. Sok kutató egy ilyen lehetőséget büszkén fogad, ha nem ismeri a folyóirat minőségét. Ráadásul a kutatói előmenetel, karrier különböző lépcsőfokainál plusz pontot jelenthet az, ha valaki nemzetközi folyóirat szerkesztőbizottságában van benne. Ezzel a predátor folyóirat máris szintet lépett, mivel egy hiteles – létező – kutató neve (és persze intézménye) fényképe jelenhet meg a folyóirat honlapján. Ez pedig természetesen további megtévesztésre ad lehetőséget. Az ilyen esetekben talán könnyebb valamivel a szerkesztőbizottsági tagság visszavonása, de sokszor az ilyen jellegű kérésekkel sem foglalkoznak a predátor folyóiratok.

Egyetemi kar, szervezeti egység, intézet, tanszék

A predátor kiadók és folyóiratok negatív hatása nem csak a kutatók szintjén jelenik meg, a negatív publikációs eredmények és a presztízs veszteség tovább adódik a szervezeti egység, egyetemi kar szintjére. A kar vagy kutatóhely esetében folyamatosan vannak megmérettetések. Akár egyetemen belüli rangsorok, teljesítmény összehasonlítások formájában, akár akkreditációs folyamatok során az egység összteljesítménye meghatározó. A szervezeti egységek, karok tudományos teljesítményének – legalább – negyedéves monitorozása ma már elengedhetetlen. Gyakran kutatói, oktatói szinten év elején meghatározzák a teljesítendő publikációs kibocsátást. Ezekkel az eredményekkel természetesen számol a kar vagy szervezeti egység vezetése is. Amennyiben az elszámoláskor derül ki, hogy valójában „értéktelen” a publikáció a megjelenés szempontjából, az már késő. Ez pedig már nem csupán presztízs veszteséggel jár, hanem költségvetési szempontból is negatívan érintheti például egy egyetemi kar következő évét. A karon belül is rangsorolhatják a szervezeti egységeket a tudományos teljesítmény alapján, ha a költségvetés bizonyos része ilyen feltételhez kötött.

Egyetemi kar, szervezeti egység, intézet, tanszék

Ahogy a kutatók teljesítménye a szervezeti egységénél meghatározó, úgy természetesen az egyetemi kar felé is tovább adódik a kutató predátor folyóiratokkal való kapcsolatának hatása. Az egyetemek, tudományos intézmények esetében külön követelmények elvárások érkeznek a tudományos publikációk számára, azok minőségére, illetve a hivatkozásokra vonatkozóan. Ezeket az indikátorokat évről-évre teljesíteni kell, mert az intézmény költségvetése függ ezektől. A magyar felsőoktatási rendszerben jelenleg szinte 95% körüli a modellváltó egyetemek aránya. A térségben ez a felsőoktatási finanszírozási forma nem szokatlan, Lengyelországban, Csehországban és Szlovákiában is hasonló módon működnek az egyetemek.

Ebben a rendszerben az állam és a felsőoktatási intézmény szerződésben fekteti le, hogy milyen követelményeknek kell megfelelni az adott évben például az oktatás és a tudományos eredmények tekintetében. Témám szempontjából a tudományos indikátorok meghatározók. A modellváltó egyetemek éves teljesítményére vonatkozóan teljesíteniük kell a szerződésben szereplő publikációs és citációs vállalásokat. Ezekben a Scimago Journal Rank D1-Q1-Q2, illetve a Clarivate/InCites Top10% publikációk kompozit értéke, illetve a Web of Science és Scopus adatbázisokban szereplő, az egyetem publikációira kapott hivatkozások száma szerepel.

Ebben a rendszerben az egyetemnek folyamatosan monitorozni kell a tudományos kibocsátást. Nem megengedhető, hogy kétes folyóiratokban jelenjenek meg olyan publikációk, amelyek esetleg egy az indikátoroknak megfelelő folyóiratban is megjelenhettek volna.

Az egyetemek és a felsőoktatás számára a másik nagy megmérettetés a különböző, nemzetközi felsőoktatási rangsorokban történő részvétel. Természetesen ezek a szervezetek eltérő módszertannal, különböző számítási arányokkal vizsgálják az egyetemet és ez alapján aktualizálják az adott évi rangsort. Témám szempontjából természetesen a tudományos kibocsátás, illetve a hivatkozások vizsgálata a legérdekesebb a rangsorok esetében is. Bármelyik – hiteles – egyetemi rangsort vesszük, mindegyiknél elmondható, hogy a Web of Science vagy a Scopus adataival dolgozik a tudományos indikátorok vizsgálatakor. Így a predátor folyóiratokban történő publikálás megint csak negatívan érinti az egyetem egészét.

Az egyetemek és tudományos intézmények költségvetésében komoly helyet foglalnak el a különböző nemzeti és európai uniós, kutatásra irányuló pályázati források. Ezen forrásokra szigorú elszámolás és többször teljesítési mérföldkövek vonatkoznak. A legtöbb ilyen pályázat esetében a teljesítésigazolás meghatározott szintű publikálással történik a kutatási eredmények bemutatásával. Amennyiben a pályázatban résztvevő kutatók nem megfelelő kiadványban publikálnak, az akár a támogatás visszafizetési kötelezettségével is járhat.

Az egyetemek oldaláról a kutatóknál említett presztízs veszteség természetesen az egyetemet, illetve a tudományos intézményt is érinti. A szerző affiliációja ott szerepel a megjelent cikken, a folyóirat weboldalán pedig gyakran fel is tüntetik, hogy milyen intézményből publikáltak náluk kutatók. Az egyetem működése szempontjából a reputáció, amelynek része természetesen az egyetemi rangsorokban való minél magasabb helyezés elérése is, nagyon fontos, akár a beiskolázást, akár a nemzetközi szintű kutatókkal történő közös kutatást vagy esetleges szerződötetésüket nézzük.

Ország, nemzet, társadalom

A témám szempontjából legmagasabb szinten ugyanúgy elmondható a kutatói szinten meghatározott predátor folyóiratok hatása. A magyar kutatók összesített teljesítménye mutatja az ország, a nemzet teljesítményét. A kutatások finanszírozása, az egyetemi modellváltás rendszere erre hatással van. Az országok vonatkozásában is évről-évre készülnek ki-mutatások és rangsorok. Ilyen például a folyóiratok minősítésében ismertebb Scimago esetében a Country Rank, ahol a publikációs kibocsátás alapján rangsorolják az országokat.

Az eddigiekben a predátor folyóiratok hatását a tudományos kommunikáció szempontjából jellemeztem, de nem lehet figyelmen kívül hagyni a tömegkommunikációra és így a társadalomra gyakorolt hatásokat sem. Áttekintve az eddigi kutatási eredményeket és a témával kapcsolatosan megjelent publikációkat, kevés információt találunk a jelenség és a tömegkommunikáció kapcsolatáról. Az eddigi kutatások főként a tudományos kommunikáció szintjén vizsgálták a problémát: milyen veszélyei vannak egy predátor folyóiratban történő publikálásnak a kutató előmenetele, pályázati lehetőségei szempontjából vagy akár egy intézmény milyen károkat szenvedhet el, ha nem vizsgálja tudományos kibocsátását ebből a szemszögből is.

Az elmúlt években viszont egyre inkább látható, hogy a predátor folyóiratokban megjelenő tartalmak a média, a közösségi média felületein is megjelennek, de közvetetten. A közösségi médiában, különböző csatornákon az összeesküvés elméletek és a megtévesztés, a dezinformáció könnyedén hitelessé tehető egy hivatkozott tudományosnak vélt tartalommal. A predátor folyóiratainak tartalma – amennyiben a közösségi média eszközeit „megfelelően” használják – éppen olyan gyorsan is terjedhet, mint a hiteles, tudományos folyóiratoké. Ez pedig egyenesen vezethet a megbízhatatlan információk terjedéséhez. Egy friss kutatás szakterületi szinten vizsgálta a fogászati folyóiratokban megjelent publikációk terjedését a közösségi médiában. (Instagram, Facebook és Twitter) A folyóiratokat predátor és hiteles besorolással látták el a rendelkezésre álló információk alapján. Az eredményül kapott adatok alapján elmondható, hogy a szakterületen mind a predátor, mind a hiteles folyóiratokban megjelent publikációk terjedése a vizsgált közösségi média felületeken szinte megegyezett. [13]

Ahogy láthattuk, ezek a folyóiratok sokszor megtévesztésig hasonlítanak egy elfogadott, tudományos folyóirathoz, természetesen a hasonlóság csak a külsőségek szintjén értelmezhető. Tartalmilag viszont a tudományos ellenőrzés, bírálat, a lektorálás hiánya azt eredményezi, hogy egy látszólag tudományos kutatás eredményét olvassuk publikációként. Ezek a publikációk pedig tökéletesek egy-egy manipulatív-, megtévesztő- vagy álhír tudományos alátámasztásához. Gondoljunk csak bele, hogy a jelenleg beazonosítható sok ezer predátor folyóirat akár tapasztalt kutatókat is megtéveszt, olyan szerzőket, akik ebben a szférában élnek, dolgoznak, publikálnak. Hogyan várható el a hétköznapi embertől, hogy felismerje a hír mögötti, hivatkozott „tudományos” alátámasztást?

Napjaink közösségi média felületei a legalkalmasabb területek az összeesküvés elméletek és a megtévesztő hírek terjesztésére. A hétköznapi ember pedig a médiából kapott információknak nagyon ritkán néz utána. Ha pedig esetleg mélyebben utánajárna a forrásnak, akkor is nagyon nehezen tudná beazonosítani a forrás minőségét. A problémát ebből a szemszögből nézve a predátor kiadók akaratlanul is terjesztői, alátámasztói lehetnek a különböző konteóknak és persze a dezinformációnak is. Ha pedig bármelyik népszerű videómegeosztó platform hiteltelen, összeesküvés elméleteket terjesztő csatornáját nézzük, ahol

a hivatkozott „tudományos” publikáció csak felvillan a jobb felső sarokban, akkor még messzebb kerülünk a valóságtól.

ÖSSZEZÉS

A predátor folyóiratok és kiadók jelenléte a tudományos világban, az online tudományos kommunikációban az elmúlt 10 évben egyre erősödött. A predátor folyóiratokkal foglalkozó kutatások, publikációk száma az elmúlt évtizedben évről-évre nőtt. Az online tudományos kommunikáció egyes szereplőire gyakorolt hatást vizsgálva megállapítható, hogy a predátor folyóiratokban történő publikálás negatív hatásai „átöröklődnek” a szintek között.

Az eddigi kutatások és publikációk leginkább a tudományos világra gyakorolt hatások szemszögéből vizsgálták a jelenséget. A legtöbb kutatás a predátor folyóiratok jellemzőit gyűjtötte össze, kategorizálta azokat, ellenőrző listákat (fehér és fekete listákat) hozott létre és magát a problémát csak a tudományos közegbe helyezve elemezte. Az elmúlt években a médiában és leginkább a közösségi médiában megjelenő dezinformációk, megtévesztések és manipulációk nyomán egyre inkább felmerül a kérdés: a predátor jelenség biztos, hogy csak a tudományos világban okoz károkat? Véleményem szerint ezeket a hatásokat vizsgálni kell, mert az elmúlt 10 évben a tudományos szférában sem sikerült megnyugtató megoldást találni a problémára. Társadalmi szinten, az információfogyasztási szokások várható alakulását figyelembe véve, ezen a területen még nehezebb lesz kiszűrni a megtévesztő tartalmakat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] E. Knowles, Ed. „*Oxford Dictionary of Phrase and Fable*.” Oxford University Press. 2006.
DOI: 10.1093/acref/9780198609810.001.0001
- [2] I. A. Moosa, „*Publish or Perish - Perceived Benefits versus Unintended Consequences*.” Edward Elgar Publishing. 2018.
DOI: 10.4337/9781786434937
- [3] L. Berek, „Predátor kiadók és folyóiratok az online tudományos publikálás világában” in, Muhi Béla (szerk) *Vajdasági Magyar Tudóstalálkozó 2020 – Konferenciakötet*. B. Muhi Ed. Újvidék, Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács. 2021. pp. 74-80.
- [4] L. Berek, „Az online tudományos kommunikáció hitelességét veszélyeztető tényezők.” *Biztonságtudományi Szemle*. Vol 4(2se.), pp. 35-41., 2022.
<https://biztonsagtudomanyi.szemle.uni-obuda.hu/index.php/home/article/view/286>
- [5] L. Berek, „A Decade of Predatory Journals with an Overview of the Literature : literature analysis, the first step of a systematic review” *Transactions On Internet Research - IPSI BGD*. Vol. 18.(1.) pp. 4-8., 2022.
- [6] S. Kurt, „Why do authors publish in predatory journals?” *Learned Publishing*, 31(2), pp. 141-147., 2018.
DOI: 10.1002/leap.1150
- [7] S.B. Demir, „Predatory journals: Who publishes in them and why?” *Journal of Informetrics*, 12(4), pp. 1296-1311., 2018.
DOI: 10.1016/j.joi.2018.10.008

- [8] K.D. Cobey et al, „What is a predatory journal? A scoping review” *F1000Research*, 7., 2018.
DOI: 10.12688/f1000research.15256.1
- [9] A. Grudniewicz et al, „Predatory journals: No definition, no defence.” *Nature*, 576(7786), pp. 210-212. 2019.
DOI: 10.1038/d41586-019-03759-y
- [10] A. Cortegiani et al: „Predatory open-access publishing in anesthesiology” *Anesthesia and Analgesia*, 128(1), pp. 182-187., 2019. <https://10.1213/ANE.0000000000003803>
- [11] A. Cortegiani et al, „Predatory open-access publishing in critical care medicine.” *Journal of Critical Care*, 50, pp. 247-249., 2019. <https://10.1016/j.jcrc.2018.12.016>
- [12] G. Richtig et al, „Problems and challenges of predatory journals” *Journal of the European Academy of Dermatology and Venereology*, 32(9), pp. 1441-1449., 2018.
<https://10.1111/jdv.15039>
- [13] D. Al-Moghrabi et al, „An analysis of dental articles in predatory journals and associated online engagement” *Journal of Dentistry*, 129., 2023. 10. 25.
<https://10.1016/j.jdent.2022.104385>